

ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว :
ความสัมพันธ์ระหว่างกะเหรี่ยงกับสิ่งเหนือธรรมชาติ

Traditions and Rice Rituals :
Relationships Between Karens and The Supernatural

อุบลนภา อินพลอย¹ และ ประจักษ์ สายแสง²

Ubonnapa Inploy¹ and Prachaksha Saisang²

¹ สาขาวิชาคติชนวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก 65000

¹ Folklore Program, Faculty of Humanities Naresuan University Phitsanulok Province 65000

* Correspondence to E-mail: Ubonnapa@gmail.com

Received: December 7, 2018; Revised: February 23, 2019; Accepted: March 29, 2019

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาประเพณี และพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างกะเหรี่ยงกับสิ่งเหนือธรรมชาติในมุมมองของคติชนวิทยาในมิติที่สามคือ มิติแห่งเทพปรณัม/มิติเหนือโลก ซึ่งในการวิจัยนี้จะใช้วิธีการวิจัยจากเอกสาร ทั้งจากเอกสารภาษาไทยและเอกสารภาษาอังกฤษ โดยแบ่งประเด็นการวิจัยออกเป็น 2 ประเด็น คือ 1) เพื่อศึกษาประเพณี และพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวของชาวกะเหรี่ยง และ 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกะเหรี่ยงกับสิ่งเหนือธรรมชาติจากประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว

ผลการวิจัยพบว่า 1) แต่เดิมชาวกะเหรี่ยงนับถือผีซึ่งมีศักดิ์อยู่ตามธรรมชาติ แม้ว่าภายหลังชาวกะเหรี่ยงจะนับถือศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์แล้ว ผีก็ยังคงมีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการปลุกข้าว ซึ่งในเดือนทั้งสิบสองเดือนของชาวกะเหรี่ยงยังมีการประกอบประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว และชาวกะเหรี่ยงยังคงยึดมั่นในการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตข้าวอยู่ และ 2) พิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวคือสัญลักษณ์ในการเชื่อมโยงกับสิ่งเหนือธรรมชาติที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างกะเหรี่ยง ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติในทุก ๆ การกระทำในการประกอบพิธีกรรมเกี่ยว

กับข้าวล้วนเป็นสัญลักษณ์ของการ “ขอใช้” และการ “ขอบคุณ” เพราะฉะนั้น “ข้าว” จึงอยู่ในฐานะอันศักดิ์สิทธิ์ เช่นเดียวกับธรรมชาติที่อยู่แวดล้อมรอบตัวก็มีฐานะอันศักดิ์สิทธิ์ด้วยเช่นเดียวกัน เพราะข้าวเชื่อมโยงกับชีวิตของมนุษย์กับธรรมชาติของสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวงเข้าด้วยกันทั้งผืนดิน แม่น้ำ ป่าเขา และจักรวาล

คำสำคัญ: ข้าว, ประเพณีและพิธีกรรม, กะเหรี่ยง, สิ่งเหนือธรรมชาติ

Abstract

This documentary research aimed to investigate traditions and rice rituals, showing the relationship between Karens and the supernatural on the perspective of folklore on 3rd dimensions, that is, mythology. The documents for study were both in Thai and in English. Two research sub-topics under the study were as follows: 1) traditions and rice rituals of the Karens and 2) relationships between Karens and the supernatural in traditions and rice rituals.

The research results revealed that 1) the Karens originally paid homage to spirits which usually inhabited in nature. Although they later on have practiced Buddhism and Christianity, spirits still have an important role in their lives, particularly on rice growing. All 12 months, Karen would conduct rituals and rice ceremonies and would stick to the rituals related to rice producing processes and 2) rice rituals were symbols of connection to the supernatural, signifying the relationship between the Karens, nature, and the supernatural. All actions connected to rice rituals were the symbols of ‘requests’ and ‘thanks’, so ‘rice’ is regarded as being in holy status, like nature around us, which is also in holy status. Rice connects humans to nature of all things, including lands, rivers, mountains, forests, and universe.

Keywords: Rice, Tradition and rice rituals, Karens, the supernatural

บทนำ

ข้าวที่เรากินมีความศักดิ์สิทธิ์ เพราะข้าวเชื่อมโยงกับชีวิตของมนุษย์กับธรรมชาติของสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวงเข้าด้วยกัน ข้าวสัมพันธ์กับผืนดินหรือพระแม่ธรณี ข้าวสัมพันธ์กับแผ่นฟ้าและจักรวาล... ข้าวจึงไม่ใช่เรื่องโดด ๆ แต่สัมพันธ์ร้อยกับธรรมชาติทั้งหมด ธรรมชาติคือแม่ของสรรพชีวิต แม่มีความศักดิ์สิทธิ์ อะไรที่ศักดิ์สิทธิ์จึงเรียกว่าแม่ มีคำเรียกธรรมชาติว่าพระแม่ธรรมชาติ (Mother Nature) ดินว่าพระแม่ธรณี น้ำว่าพระแม่คงคา และ

เชื่อว่าพระแม่โพสพ สัตว์เพราะเป็นสัตว์จึงสัมผัสความศักดิ์สิทธิ์ไม่ได้ แต่มนุษย์เพราะเป็นมนุษย์จึงสัมผัสความศักดิ์สิทธิ์ได้ ซึ่งเมื่อสัมผัสแล้วทำให้เกิดความสมบูรณ์ในความเป็นมนุษย์... ชีวิตของคนเราที่เป็นไปได้นี้ เพราะคนอื่นและสิ่งอื่นเกื้อกูลเรา ความรู้สึกสัมพันธ์กับสรรพสิ่ง จะทำให้เรามีความกตัญญูในหัวใจ ความกตัญญูในหัวใจทำให้ชีวิตงดงาม เจริญ เป็นประโยชน์ต่อโลก และมีความสุขเป็นนิรันดร์ (ประเวศ วะสี, 2557)

คำกล่าวนี้สะท้อนถึงระบบคิดและวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ ในสังคมของชาวกะเหรี่ยง ชาวกะเหรี่ยงให้ความสำคัญกับข้าวมาก เพราะข้าวเป็นอาหารหลักที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต อาชีพหลักของชาวกะเหรี่ยงคือการเพาะปลูกข้าว ข้าวจึงเป็นพืชที่มีความสำคัญและผูกพันกับวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยง เพราะชาวกะเหรี่ยงเชื่อกันว่าชาวนั้นมีชีวิตจิตใจ มีจิตวิญญาณ และมีขวัญเช่นเดียวกับมนุษย์ ข้าวสำหรับชาวกะเหรี่ยงจึงมีความหมายอยู่ใน 2 ลักษณะ คือ ลักษณะที่เป็นอาหารที่ใช้ในการบริโภคและลักษณะอันเป็นทิพข้าวมีความสำคัญกับชีวิตของชาวกะเหรี่ยงเพราะทุกชีวิตต้องอาศัยข้าวในการบริโภค แต่ในขณะที่เดียวกันข้าวก็อยู่ในฐานะอันศักดิ์สิทธิ์ คนกะเหรี่ยงไม่ได้มองดูข้าวว่าเป็นสิ่งธรรมดา แต่เขาให้ความหมายในทางที่ศักดิ์สิทธิ์แก่ข้าว ด้วยระบบคิดนี้จึงทำให้ชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่าข้าวมีสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งเหนือธรรมชาติให้ความคุ้มครอง ซึ่งวิถีปฏิบัติของชาวกะเหรี่ยงต้องแสดงออกซึ่งความเคารพต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ การแสดงความเคารพนี้จึงปรากฏออกมาในรูปแบบของประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวที่ชาวกะเหรี่ยงได้จัดกระทำขึ้นในตลอดทั้งปี

ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว นอกจากจะสะท้อนให้เห็นว่าข้าวมีความสำคัญต่อวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยงแล้ว ยังสะท้อนให้เห็นว่าชาวกะเหรี่ยงมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติแวดล้อมต่าง ๆ เช่น แผ่นดิน ท้องฟ้า แม่น้ำ หรือจักรวาล และธรรมชาติเหล่านี้ชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่ามีสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ความคุ้มครองอยู่ด้วยเช่นกัน พวกเขาจึงให้ความสำคัญกับธรรมชาติดุจดังธรรมชาติที่นั่นมีชีวิตและมีความศักดิ์สิทธิ์ ธรรมชาติของชาวกะเหรี่ยงจึงมีลักษณะเป็นบุคลาธิษฐานและมีความเชื่อมโยงกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่าสิ่งเหนือธรรมชาติที่นั่นมีอยู่จริง และธรรมชาติกับสิ่งเหนือธรรมชาติก็คือสิ่ง ๆ เดียวกัน เราจึงไม่อาจครอบครองและถือเป็นสมบัติของตนได้ ชาวกะเหรี่ยงจึงปฏิบัติตัวต่อธรรมชาติด้วยความเคารพผ่านทาง การประพฤติปฏิบัติตามประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวอย่างเคร่งครัด และเมื่อมีมาใช้ในการทำมาหากินแล้วก็ต้องคืนกลับไปสู่ธรรมชาติดั้งเดิมอันเป็นวัฏจักรของการเพาะปลูกข้าวแบบหมุนเวียน

ด้วยระบบคิดและวิถีชีวิตอันเป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชนนี้ จึงเป็นมูลเหตุให้ผู้วิจัยได้ศึกษาเรื่องนี้ขึ้นมา เพราะความเคารพถือเป็นหัวใจสำคัญของระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ ความเคารพนี้หมายถึงการปฏิบัติตนต่อธรรมชาติด้วยความอ่อนน้อม ถ่อมตน ดังนั้นในความสัมพันธ์กับธรรมชาติจึงเต็มไปด้วยพิธีกรรมและข้อห้ามต่าง ๆ มากมาย ซึ่งพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชาวลัวนเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงออกถึงการ “ขอใช้” และการ “ขอบคุณ” ธรรมชาติ เพื่อดำรงไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดีงามระหว่างมนุษย์ ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ ชีวิตของเราถ้าดำเนินไปด้วยความกตัญญูและมีความเข้าใจในความสัมพันธ์นี้ ความสุขสงบก็จะบังเกิดและทำให้เรามีความสุขชั่ววันจันทร์

วัตถุประสงค์

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์การวิจัยออกเป็น 2 ประเด็น ดังนี้

1. เพื่อศึกษาประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับชาวของชาวกะเหรี่ยง
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกะเหรี่ยงกับสิ่งเหนือธรรมชาติจากประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับชาว

กรอบแนวคิด

งานวิจัยฉบับนี้ใช้ทฤษฎีคติชนวิทยาในมิติที่สาม คือ มิติแห่งเทพปรณัม/มิติเหนือโลก อันเป็นส่วนหนึ่งของทฤษฎีคติชนวิทยา 3 มิติ ของกิงแกว อัดดากกร (2552ก) ซึ่งทฤษฎีนี้เกิดจากการตกผลึกทางความคิดของท่านเกี่ยวกับการศึกษาคติชนวิทยาว่าประกอบด้วยการศึกษา 3 มิติ ได้แก่ มิติที่หนึ่งคือมิติแห่งปัจเจกบุคคล มิติที่สองคือมิติแห่งสังคมวัฒนธรรม และมิติที่สามคือมิติแห่งเทพปรณัม/มิติเหนือโลก

โดยทฤษฎีคติชนวิทยาในมิติที่สามหรือมิติแห่งเทพปรณัม/มิติเหนือโลกเป็นการศึกษาข้อมูลปรณัมที่เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระมหาเทพ เทพเจ้า เทวดาและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย เทพปรณัมเป็นเรื่องราวต่าง ๆ ของเทพหลายพระองค์ แต่สาระของเรื่องราวเหล่านั้น มีสาระเดียวคือสิ่งที่นำไปสู่สภาวะอันเป็นทิพย์

มิติแห่งเทพปรณัม/มิติเหนือโลก เป็นมิติแห่งความเป็นทิพย์ของเทพเบื้องบนที่สถิตอยู่เหนือกาลและเทศะ การจะเข้าถึงได้ก็ด้วยอาศัยการปฏิบัติทางจิต โดยมีพิธีกรรมและเทพปรณัมเป็นเครื่องมือ (กิงแกว อัดดากกร, 2552ข)

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิจัยจากเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ขั้นรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่ใช้ในการวิจัย งานวิจัยนี้ใช้ข้อมูลจากเอกสารหลักฐานเป็นหลัก โดยรวบรวมข้อมูลจากงานวิจัยและเอกสารหลักฐานต่าง ๆ ที่ให้ความรู้เกี่ยวกับกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวของชาวกะเหรี่ยง สิ่งเหนือธรรมชาติของชาวกะเหรี่ยง และเอกสารต่าง ๆ ทางคติชนวิทยาที่เกี่ยวข้อง จากเอกสารและงานวิจัยทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งในการรวบรวมเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนี้ ผู้วิจัยได้รวบรวมจากเอกสารและงานวิจัยในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2465 – 2556 ทั้งนี้ เพื่อให้เห็นพัฒนาการของความสัมพันธ์ระหว่างกะเหรี่ยงกับสิ่งเหนือธรรมชาติได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

2. ขั้นแปลเอกสารที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยแปลเอกสารที่เกี่ยวกับกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง ประเพณี และพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวของชาวกะเหรี่ยง สิ่งเหนือธรรมชาติของชาวกะเหรี่ยง และเอกสารต่าง ๆ ทางคติชนวิทยาที่เกี่ยวข้อง จากต้นฉบับภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทยในลักษณะการแปลสรุปความ

3. ขั้นวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ทฤษฎีคติชนวิทยาสามมิติโดยเน้นในมิติแห่งเทพปรกรณ์/มิติเหนือโลกเป็นสำคัญ และแบ่งประเด็นการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็น คือ 1) เพื่อศึกษาประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวของชาวกะเหรี่ยง และ 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกะเหรี่ยงกับสิ่งเหนือธรรมชาติจากประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว

4. ขั้นเสนอผลการศึกษาค้นคว้า ผู้วิจัยจะเสนอผลการศึกษาค้นคว้าด้วยวิธีการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

การศึกษาประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว : ความสัมพันธ์ระหว่างกะเหรี่ยงกับสิ่งเหนือธรรมชาติ มีจุดมุ่งหมายของการศึกษาอยู่ 2 ประเด็น คือ 1) เพื่อศึกษาประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวของชาวกะเหรี่ยง และ 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกะเหรี่ยงกับสิ่งเหนือธรรมชาติจากประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว ซึ่งสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังต่อไปนี้

1. ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวของชาวกะเหรี่ยง

ในการศึกษาประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวของชาวกะเหรี่ยง ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็น การศึกษาออกเป็น 2 ประเด็น คือ 1) ประเพณีสิบสองเดือนของชาวกะเหรี่ยง และ 2) พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตข้าวของชาวกะเหรี่ยง ซึ่งผลการศึกษาพบว่า ชาวกะเหรี่ยง เป็นกลุ่มชนที่ให้ความสำคัญต่อเวลาที่เหมาะสมสำหรับการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ และมีระบบแบบแผนประเพณีเกี่ยวกับการประพุดิปฏิบัติอันเนื่องด้วย การทำมาหากินและ คติความเชื่อต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งเหนือธรรมชาติในแต่ละเดือนในรอบปีอย่างชัดเจน ทั้งยังเป็น ขนบประเพณีที่ปฏิบัติและยึดถือถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่งสืบ ๆ กันมาเป็นเวลา ซ้านาน ประเพณีสิบสองเดือนและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตข้าวของ ชาวกะเหรี่ยงทำให้มองเห็นว่า แนวการประพุดิปฏิบัติในแต่ละเดือนในรอบปีนั้นเป็นเรื่อง สำคัญและมีความหมายเป็นอย่างยิ่งในวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยงที่พวกเขายึดถือและปฏิบัติตาม อย่างเคร่งครัดเพราะทุก ๆ พิธีกรรมล้วนมีความเชื่อมโยงต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือสิ่งเหนือธรรมชาติ ที่มีอิทธิพลต่อชีวิตของชาวกะเหรี่ยงและชาวกะเหรี่ยงให้ความเคารพนับถือ ดังจะเห็นได้ จากตารางสรุปผลการศึกษาดังต่อไปนี้

1.1 ประเพณีสิบสองเดือนของชาวกะเหรี่ยง

วิธีการเพาะปลูกข้าวของชาวกะเหรี่ยงทั้งสิบสองเดือน ปรากฏประเพณีและ พิธีกรรมดังตารางต่อไปนี้

ที่	เดือน	ประเพณีและพิธีกรรมของชาวกะเหรี่ยง
1	มกราคม	- การทำบุญข้าวเปลือก - การทำบุญรับขวัญข้าวใหม่และขอบคุณพินุโย - พิธีผูกข้อมือเรียกขวัญพินุโย - พิธีตีป่า พิธีเสี่ยงทายที่ดิน หรือพิธีบอกกล่าวแก่เจ้าแห่งแผ่นดิน - พิธีซื้อไร่
2	กุมภาพันธ์	- พิธีมัดมือปีใหม่ - พิธีบอกกล่าวแก่ซ่งระวีหรือผู้คุ้มครองแผ่นดิน - พิธีบอกกล่าวแก่ผู้คุ้มครองต้นไม้ - การกวนข้าวทิพย์

ที่	เดือน	ประเพณีและพิธีกรรมของชาวกะเหรี่ยง
3	มีนาคม	- พิธีเผาไร่ - พิธีบูชาไฟ
4	เมษายน	- พิธีตัดแวรตัดกรรม
5	พฤษภาคม	- พิธีขอฝน - การเลี้ยงผีประจำไร่ - พิธีตั้งขวัญไร่ข้าว
6	มิถุนายน	- พิธีไหว้เจ้าแห่งดิน - การไหว้ข้าว 9 กอ การทำบือฉิบเบา หรือการเรียกขวัญพินุโย
7	กรกฎาคม	- พิธีบวงสรวงผีเจ้าที่หรือผีประจำไร่
8	สิงหาคม	- พิธีไหว้เทวดาและพินุโย - พิธีผูกข้อมือเรียกขวัญ - ประเพณีกินข้าวห่อ
9	กันยายน	- การเลี้ยงผีประจำไร่
10	ตุลาคม	- พิธีเรียกขวัญข้าว
11	พฤศจิกายน	- การทำบุญไฟโตกู่หรือเจ้าแห่งน้ำ
12	ธันวาคม	- ประเพณีการฟาดข้าว - พิธีชนข้าวขึ้นยุงและพิธีเลี้ยงขอบคุณพินุโย - พิธีเลี้ยงผีเรือนและผีบรรพบุรุษ - การเลี้ยงผีน้ำ - การกินข้าวใหม่หรือการกินข้าวหัวยุง

1.2 พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตข้าวของชาวกะเหรี่ยง

พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตข้าวของชาวกะเหรี่ยงนั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปพิธีกรรมตามขั้นตอนการผลิตข้าวได้ดังตารางต่อไปนี้

ที่	พิธีกรรมการเพาะปลูก	ขั้นตอนการปลูกข้าว	พิธีกรรมในช่วงการเพาะปลูก
1	พิธีกรรมก่อนการเพาะปลูก	1. การเลือกพื้นที่ทำไร่ 2. การฟันไร่หรือการถางที่ 3. การเผาไร่ 4. การรื้อไร่และการคายหญ้าครั้งแรก	- การทำบุญข้าวเปลือก - การทำบุญรับขวัญข้าวใหม่และขอบคุณพินุโย - พิธีผูกข้อมือเรียกขวัญพินุโย - พิธีตีปา พิธีเสี่ยงทายที่ดิน หรือพิธีบอกกล่าวแก่เจ้าแห่งแผ่นดิน - พิธีซื้อไร่ - พิธีมัดมีดปีใหม่ - พิธีบอกกล่าวแก่ช่งฉะรีหรือผู้คุ้มครองแผ่นดิน - พิธีบอกกล่าวแก่ผู้คุ้มครองต้นไม้ - การกวนข้าวทิพย์ - พิธีเผาไร่ - พิธีบูชาไฟ - พิธีตัดเวรตัดกรรม - พิธีขอฝน - การเลี้ยงผีประจำไร่ - พิธีตั้งขวัญไร่ข้าว
2	พิธีกรรมในช่วงการเพาะปลูก	1. การหยอดข้าว	- พิธีไหว้เจ้าแห่งดิน - การไหว้ข้าว 9 กอ การทำป้อฉิบาเอะ หรือการเรียกขวัญพินุโย

ที่	พิธีกรรมการ เพาะปลูก	ขั้นตอนการปลูกข้าว	พิธีกรรมในช่วงการเพาะปลูก
3	พิธีกรรมในช่วงการ ดูแลรักษา	1. การตายหญ้าครั้งที่สอง 2. การแยกกล้าข้าว 3. การตายหญ้าครั้งที่สาม	- พิธีบวงสรวงมีเจ้าที่หรือผีประจำ ไร่ - พิธีไหว้เทวดาและพินุโย - พิธีผูกข้อมือเรียกขวัญ - ประเพณีกินข้าวห่อ - การเลี้ยงผีประจำไร่ - พิธีเรียกขวัญข้าว
4	พิธีกรรมในช่วงการ เก็บเกี่ยว	1. การเกี่ยวข้าว 2. การฟาดข้าวหรือการตีข้าว 3. การขึ้นยุ้งฉาง	- การทำบุญโพนโตกู่หรือเจ้าแห่ง น้ำ - ประเพณีการฟาดข้าว - พิธีชนข้าวขึ้นยุ้ง - พิธีเลี้ยงขอบคุณพินุโย - พิธีเลี้ยงผีเรือนและผีบรรพบุรุษ - การเลี้ยงผีน้ำ - การกินข้าวใหม่หรือการกินข้าว หัวยุ้ง

2. ความสัมพันธ์ระหว่างกะเหรี่ยงกับสิ่งเหนือธรรมชาติจากประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว

ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างกะเหรี่ยงกับสิ่งเหนือธรรมชาติจากประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นการศึกษาออกเป็น 2 ประเด็น คือ 1) สิ่งเหนือธรรมชาติในประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวของชาวกะเหรี่ยง และ 2) สัญลักษณ์ในประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวของชาวกะเหรี่ยง ซึ่งรายละเอียดของ ผลการศึกษามีดังต่อไปนี้

2.1 สิ่งเหนือธรรมชาติในประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวของชาวกะเหรี่ยง

จากการศึกษาสิ่งเหนือธรรมชาติในประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวของชาวกะเหรี่ยงสามารถสรุปผลการศึกษาได้ว่า ชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อว่าภายใต้จักรวาลที่สรรพสิ่งดำรงชีวิตอยู่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องระหว่างกันและกัน คนกะเหรี่ยงเห็นว่าธรรมชาติมิได้เป็น

เพียงส่วนประกอบของดินกับทรายหรืออินทรีย์วัตถุเท่านั้น หากแต่ธรรมชาติล้วนมีเจ้าของ ชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่าในธรรมชาติมีจิตวิญญาณแฝงอยู่ ไม่ว่าจะเป็นพื้นดิน แม่น้ำ ป่าเขา ฯลฯ ในรูปของสมมุติเทพที่คอยคุ้มครองรักษาสິงต่าง ๆ รวมถึงตัวพวกเขาเอง ผู้คุ้มครองเหล่านี้ไม่สามารถสัมผัสได้ด้วยอาการมองเห็น แต่ต้องสัมผัสด้วยความรู้สึกที่ลึกไปกว่านั้น ซึ่งกึ่งแกว อัจฉากร (2552ช, น. 2-3) กล่าวว่า ในแดนของเทพเบื้องบนที่สถิตอยู่นือกาลเทศะนี้ เป็นมิติของความเป็นทิพ ซึ่งจะเข้าถึงได้ก็ด้วยการแทงทะลุ (transcend) โลกภูมิ โดยอาศัย การปฏิบัติทางจิตที่ถึงพร้อมด้วยศีล สมาธิ และปัญญา โดยมีพิธีกรรมและเทพปกรณัมเป็น เครื่องสื่อ ซึ่งในระดับสังคมและวัฒนธรรมการจะเข้าถึงสิ่งเหนือธรรมชาตินี้ได้ต้องกระทำผ่าน ทางพิธีกรรม ดังนั้นในสังคมกะเหรี่ยงประเพณีและพิธีกรรมจึงเป็นสิ่งที่คนในสังคมยึดถือปฏิบัติ และต้องมีการบวงสรวงกราบไหว้อยู่เสมอ เพื่อขอรับความคุ้มครองป้องกันจากสิ่งเหนือ ธรรมชาติเหล่านี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สิ่งเหนือธรรมชาติที่มีความสำคัญต่อการเกษตร คนกะเหรี่ยงเชื่อว่าการทำการเกษตรจะได้ผลหรือไม่ขึ้นขึ้นอยู่กับ การช่วยเหลือของสิ่งเหนือ ธรรมชาติเป็นสำคัญ และจากการศึกษาประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวของชาวกะเหรี่ยง พบว่าสิ่งเหนือธรรมชาติหลัก ๆ ที่มีความสำคัญต่อระบบการเกษตรหรือการเพาะปลูกของ ชาวกะเหรี่ยงคือ พิบูโย ช่งอะรี โฟโตกิ และรุกขจือ ดังจะเห็นได้จากตารางสรุปผลการศึกษา ดังต่อไปนี้

ที่	เดือน	พิธีกรรมการเพาะปลูก	ขั้นตอนการปลูกข้าว	พิธีกรรมในช่วงการเพาะปลูก	สิ่งเหนือธรรมชาติในประเพณี และพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว
1	มกราคม – พฤษภาคม	พิธีกรรมก่อนการเพาะปลูก	1. การเลือกพื้นที่ทำไร่	- การทำบุญข้าวเปลือก - การทำบุญรับขวัญข้าวใหม่และขอบคุณพินุโย - พิธีผูกข้อมือเรียกขวัญพินุโย - พิธีตีป่า พิธีเสี่ยงทายที่ดิน หรือ พิธีบอกกล่าวแก่เจ้าแห่งแผ่นดิน - พิธีซื้อไร่ - พิธีมัดมือปีใหม่ - พิธีบอกกล่าวแก่พระเจ้าหรือผู้คุ้มครองแผ่นดิน - พิธีบอกกล่าวแก่ผู้คุ้มครองต้นไม้ - การกวนข้าวทิพย์ - พิธีเผาไร่ - พิธีบูชาไฟ - พิธีตัดเวรตัดกรรม - พิธีขอฝน - การเสี่ยงผีประจำไร่ - พิธีตั้งขวัญไร่ข้าว	1. ช่งชะรีหรือพระแม่ธรณี 2. พินุโยหรือพระแม่โพสพ 3. รุกขจือหรือรุกขเทวดา 4. โปโตกู่หรือพระแม่คงคา 5. เทพแห่งไฟหรือเทพอัคคี

ที่	เดือน	พิธีกรรมการเพาะปลูก	ขั้นตอนการปลูกข้าว	พิธีกรรมในช่วงการเพาะปลูก	สิ่งเหนือธรรมชาติในประเพณี และพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว
2	มิถุนายน	พิธีกรรมในช่วงการเพาะปลูก	1. การหยอดข้าว	- พิธีไหว้เจ้าแห่งดิน - การไหว้ข้าว 9 กอ การทำ บิอดฉิเบาะ หรือการเรียกขวัญพิบูลโย	1. ช่งชะรีหรือพระแม่ธรณี 2. พิบูลโยหรือพระแม่โพสพ
3	มิถุนายน – ตุลาคม	พิธีกรรมในช่วงการดูแลรักษา	1. การตายหน้าครั้งที่สอง	- พิธีบวงสรวงผีเจ้าที่หรือผีประจำไร่ - พิธีไหว้เทวดาและพิบูลโย - พิธีผูกข้อมือเรียกขวัญ - ประเพณีกินข้าวห่อ - การเลี้ยงผีประจำไร่ - พิธีเรียกขวัญข้าว	1. ช่งชะรีหรือพระแม่ธรณี 2. พิบูลโยหรือพระแม่โพสพ 3. รุกขจือหรือรุกขเทวดา 4. โฟโตกู่หรือพระแม่คงคา 5. เทพแห่งไฟหรือเทพอัคคี
4	พฤศจิกายน – ธันวาคม	พิธีกรรมในช่วงการเก็บเกี่ยว	1. การเกี่ยวข้าว	- การทำบุญไฟโตกู่หรือเจ้าแห่งน้ำ - ประเพณีการฟาดข้าว - พิธีชนข้าวขึ้นยั้ง - พิธีเลี้ยงขอบคุณพิบูลโย - พิธีเลี้ยงผีเรือนและผีบรรพบุรุษ - การเลี้ยงผีน้ำ - การกินข้าวใหม่หรือการกินข้าวหัวยั้ง	1. ช่งชะรีหรือพระแม่ธรณี 2. พิบูลโยหรือพระแม่โพสพ 3. รุกขจือหรือรุกขเทวดา 4. โฟโตกู่หรือพระแม่คงคา

2.2 สัญลักษณ์ในประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวของชาวกะเหรี่ยง

จากการศึกษาสัญลักษณ์ในประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวของชาวกะเหรี่ยงพบว่า พิธีกรรมก็คือสัญลักษณ์ที่มีความเกี่ยวพันกับสิ่งเหนือธรรมชาติ พิธีกรรมจะกระทำเมื่อเริ่มประกอบกิจกรรม เช่น การเพาะปลูก การเก็บเกี่ยวผลผลิต หรือการเปลี่ยนแปลงจากฤดูหนึ่งไปสู่อีกฤดูหนึ่ง ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่าในประเพณีและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตข้าวในเกือบทุกขั้นตอนจะมีสัญลักษณ์ปรากฏในพิธีกรรมอย่างมากมาย เช่น เครื่องบูชาเช่นสรวง การตีไม้เสี่ยงทาย การจ่ายเงินซื้อไร่ การกรวดน้ำ การกล่าวคำอธิษฐาน การทำกองขี้เถ้าปักพริก การตบพื้นดิน การทำบือฉิเบาะหรือข้าว 9 กอ การขุดหลุมหยอดข้าวด้วยเสียมที่ทำขึ้นมาเป็นพิเศษ การผูกข้อมือ การสวดเรียกขวัญ ฯลฯ สัญลักษณ์เหล่านี้ที่ปรากฏในพิธีกรรมล้วนเป็นสัญลักษณ์แห่งการสื่อสารที่แสดงออกถึงการ “ขอใช้” และการ “ขอบคุณ” ต่อสิ่งเหนือธรรมชาติที่ให้ตนเองได้มีโอกาสทำมาหากินเพื่อการดำรงชีวิต

อภิปรายและสรุปผล

จากการศึกษาประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว ความสัมพันธ์ระหว่างกะเหรี่ยงกับสิ่งเหนือธรรมชาติ สามารถอภิปรายและสรุปผลได้ดังนี้

1. ประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวของชาวกะเหรี่ยง

1.1 ประเพณีสิบสองเดือนของชาวกะเหรี่ยง

จากการศึกษาประเพณีสิบสองเดือนของชาวกะเหรี่ยงสามารถอภิปรายและสรุปผลได้ว่า ในประเพณีสิบสองเดือนและพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตข้าวของชาวกะเหรี่ยงนั้น ชาวกะเหรี่ยงมีการประกอบประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวครบทั้ง 12 เดือน แม้ว่าในปัจจุบันชนชาวกะเหรี่ยงจะหันไปนับถือศาสนาพุทธหรือศาสนาคริสต์แล้ว แต่ชาวกะเหรี่ยงก็ยังคงยึดมั่นกับการประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตข้าวอยู่ในทุก ๆ ขั้นตอน โดยในทุก ๆ ขั้นตอนของพิธีกรรมมีความเกี่ยวเนื่องกับสิ่งเหนือธรรมชาติ และการเช่นสรวงบูชาเพื่อขอพรต่อสิ่งเหนือธรรมชาติให้คุ้มครองและช่วยให้การเพาะปลูกได้ผลผลิตดี ซึ่งประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ชาวกะเหรี่ยงได้ปฏิบัติและทำต่อ ๆ กันมาแสดงให้เห็นว่าชาวกะเหรี่ยงนั้นยังคงให้ความสำคัญกับข้าวและสิ่งเหนือธรรมชาติที่คุ้มครองดูแลต้นข้าว จากผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาของประคอง นิมมานเหมินท์ และคณะ (2560) ที่ศึกษาเรื่องคติชนคนไทในวัฒนธรรมข้าว โดยประคอง นิมมานเหมินท์ ได้กล่าวถึงประเด็นนี้ไว้ในการศึกษาเรื่องประเพณีสิบสองเดือน: วิถีชีวิตในรอบปีของคนไทที่เป็น

การศึกษาประเพณีทั้ง 12 เดือนของชนชาติไท ซึ่งผลการศึกษาพบว่า คนไททั้งกลุ่มที่นับถือพระพุทธศาสนา คือ ลาว ไทลื้อ ไทขิ่น ไทใต้คง กับกลุ่มที่ยังนับถือความเชื่อดั้งเดิม คือ ไทดำ ไทขาว ต่างก็มีวิถีชีวิตในรอบปีที่แน่นอนกับกระบวนการผลิตข้าว อีกทั้งยังมีความเชื่อในเรื่องของผีหรือเทพประจำต้นข้าวซึ่งมีทั้งเพศชายและเพศหญิง แต่คนไทส่วนใหญ่ถือว่าเป็นเพศหญิง เป็นต้น

1.2 พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตข้าวของชาวกะเหรี่ยง

จากผลการศึกษาในประเด็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตข้าวของชาวกะเหรี่ยงจะสังเกตได้อย่างหนึ่งว่าการเพาะปลูกของชาวกะเหรี่ยงดังที่กล่าวมาจะเป็นลักษณะของการปลูกข้าวแบบไร่หมุนเวียน ซึ่งจะเป็นการปลูกข้าวโดยขอใช้พื้นที่เป็นเวลา 1 ปี เมื่อเสร็จสิ้นการเพาะปลูกจึงเปลี่ยนพื้นที่ทำกินใหม่และทิ้งไร่เก่าไว้ให้พื้นที่ได้มีโอกาสฟื้นตัวเพื่อพร้อมสำหรับการทำไร่ที่หมุนเวียนกลับมา การทำไร่ข้าวหรือการปลูกข้าวบนที่สูงนี้เป็นวิธีดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยงที่ในปัจจุบันยังคงมีอยู่แต่ในหลาย ๆ พื้นที่ที่ถูกแทนที่ด้วยการทำนา ซึ่งอาจจะเป็นเพราะในปัจจุบันชาวกะเหรี่ยงถูกจำกัดพื้นที่ทำกินโดยรัฐบาล จึงทำให้ไม่สามารถใช้พื้นที่ป่าในการปลูกข้าวได้จึงหันมาทำนากันมากขึ้น อีกทั้งการใช้พื้นที่เดิมซ้ำ ๆ กันในทุกปีจะทำให้พื้นที่นั้นไม่มีแร่ธาตุในอาหารที่เหมาะสมสำหรับ การปลูกข้าว เพราะในสมัยก่อนชาวกะเหรี่ยงต้องทิ้งพื้นที่ไว้ 6 – 10 ปี เพื่อให้พื้นที่มีแร่ธาตุอาหารที่อุดมสมบูรณ์จึงจะกลับมาปลูกข้าวใหม่ ดังนั้นการทำนาจึงเป็นทางเลือกในปัจจุบันที่ดีอีกทางหนึ่ง แต่อย่างไรก็ตามการทำไร่ข้าวก็ยังมีพบได้ในกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยงที่อาศัยอยู่ในพื้นที่สูงทั่วไป

การปลูกข้าวในที่สูงในผลการศึกษาพบว่าเป็นวิธีการเพาะปลูกแบบดั้งเดิมและถือได้ว่าเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของสังคมกะเหรี่ยง และที่สำคัญในขั้นตอนต่าง ๆ ทั้งก่อนการเพาะปลูกในช่วงการเพาะปลูก ในช่วงการดูแลรักษา และในช่วงการเก็บเกี่ยว จะสังเกตได้ว่าทุกขั้นตอนมีการประกอบพิธีกรรมทางความเชื่อในสิ่งเหนือธรรมชาติที่ละเอียดลออในทุก ๆ ขั้นตอน โดยจะแตกต่างจากการทำนา ซึ่งมาร์แชล (1997, น. 93) ได้กล่าวไว้ว่า “คนกะเหรี่ยงที่เพาะปลูกในที่ราบ (ทำนา) ไม่มีพิธีทางความเชื่อแบบเดียวกับคนบนที่สูง หลายครั้งที่พวกเขาใช้บทสวดแบบคนพม่าเพื่อขอให้การเพาะปลูกได้ผลดี มีเพียงไม่กี่นักที่ทำตามพิธีกรรมแบบดั้งเดิม เครื่องเช่นไห้แทบไม่เคยเห็นในพื้นที่นี้ แต่เมื่อถึงขั้นตอนการหว่านข้าวก็จะมีเครื่องเช่นไห้สำหรับพิบิโย โดยเอาขอดข้าวหรือใบของต้นขิงใส่ลงไปในโพรงของปูเพื่อเป็นเครื่องรางสำหรับการเพาะปลูกตลอดปี” ดังนั้น ในการศึกษาการทำไร่ข้าวหรือการทำไร่

หมุ่นเวียนจึงทำให้เราเห็นความสัมพันธ์ระหว่างกะเหรี่ยง ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติได้อย่างชัดเจนยิ่งกว่า

ในพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการผลิตข้าวของชาวกะเหรี่ยง จากพิธีกรรมแต่ละช่วงของการเพาะปลูกจะเห็นได้ว่าพิธีกรรมต่าง ๆ จะมีความเชื่อมโยงกับสิ่งเหนือธรรมชาติที่ชาวกะเหรี่ยงให้ความเคารพบูชา ไม่ว่าจะทำอะไรจะต้องมีการเซ่นสรวงจะต้องมีการบอกกล่าว ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตได้ว่า ทั้งกะเหรี่ยงที่นับถือศาสนาพุทธและศาสนาคริสต์ต่างมีวิถีปฏิบัติที่คล้ายคลึงกันแม้ว่าจะนับถือศาสนาที่ต่างกัน และที่สำคัญศาสนาทั้งสองศาสนามีได้ให้ความสำคัญกับความเชื่อในเรื่องผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ ดังนั้นจึงอาจเป็นไปได้ว่าการนับถือศาสนาดั้งเดิมของชาวกะเหรี่ยงยังคงฝังรากลึกอยู่ในวิถีวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงอยู่ แม้ชาวกะเหรี่ยงจะเปลี่ยนศาสนาแล้วในปัจจุบันแต่ชาวกะเหรี่ยงก็ยังคงนำความเชื่อดั้งเดิมของตนเองมาผสมผสานกันได้อย่างกลมกลืนและลงตัว การกระทำเช่นนี้ก็มีจุดมุ่งหมายเพื่อความสำเร็จและความอุดมสมบูรณ์ในการเพาะปลูกเป็นสำคัญนั่นเอง

ส่วนการกำหนดเดือนในการเพาะปลูกข้าวเป็นที่น่าสนใจได้ว่าอาจจะมีความคลาดเคลื่อนกันอยู่บ้างในบางกลุ่มของชาวกะเหรี่ยง ทั้งนี้ไม่ได้เป็นปัญหา เพราะการกำหนดเดือนในการเพาะปลูกนั้น ชาวกะเหรี่ยงจะดูจากสภาพภูมิประเทศและสภาพภูมิอากาศเป็นหลัก เพราะผลผลิตที่ได้จากการเกษตรของชาวกะเหรี่ยงนั้นขึ้นอยู่กับสิ่งนี้ แต่อย่างไรแล้วกะเหรี่ยงในทุกกลุ่มจะยึดหลักการเพาะปลูกโดยเริ่มต้นที่ปีใหม่ ซึ่ง Mircea Eliade (1997, p. 311) ได้กล่าวไว้ในวัฒนธรรมของชนเผ่าในกลุ่มอื่น ๆ ที่มีวิถีเกษตรกรรมก็มีลักษณะนี้เช่นเดียวกัน ทั้งดินแดนในแถบตะวันออกและตะวันตกที่การเพาะปลูกจะเริ่มต้นในช่วงปีใหม่

2. ความสัมพันธ์ระหว่างกะเหรี่ยงกับสิ่งเหนือธรรมชาติจากประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว

2.1 สิ่งเหนือธรรมชาติในประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวของชาวกะเหรี่ยง

ชงะระรี พิบัญญัติ รุกขจี และโพโตกุ คือผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติในทางการเกษตรที่ชาวกะเหรี่ยงให้ความเคารพนับถือ ซึ่งประจักษ์ สบายแสง (ม.ป.ป.) สันนิษฐานว่า ชงะระรีก็คือพระแม่ธรณี พิบัญญัติคือ พระแม่โพสพ รุกขจีก็คือรุกขเทวดา ส่วนโพโตกุก็คือพระแม่คงคา การแสดงความเคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหล่านี้จะกระทำผ่านพิธีกรรมตั้งแต่เริ่มการเลือกพื้นที่ทำไร่ไปจนถึงการเก็บข้าวขึ้นสู่ยุ้งฉาง พิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวคือสัญลักษณ์ในการเชื่อมโยงกับสิ่งเหนือธรรมชาติ ในทุก ๆ การกระทำหรือพฤติกรรมล้วนเป็นสัญลักษณ์ของการ “ขอใช้” และ “ขออนุญาต” เพราะชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่าธรรมชาติและสิ่งเหนือธรรมชาติคือสิ่ง ๆ เดียวกัน

มนุษย์เป็นเพียงผู้มาขอใช้จึงไม่มีสิทธิ์ที่จะครอบครองธรรมชาติมาเป็นสมบัติของตนเอง ดังนั้นชาวกะเหรี่ยงจึงต้องมีการเซ่นสรวงบูชาเพื่อขอให้สิ่งเหนือธรรมชาตินั้นมาคุ้มครองดูแล เพราะชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่าชาวนั้นมีความศักดิ์สิทธิ์ เหมือนกับที่ ประเวศ วะสี (2557) ได้กล่าวไว้ว่า ชาวที่เรากินมีความศักดิ์สิทธิ์ เพราะชาวเชื่อมโยงกับชีวิตของมนุษย์กับธรรมชาติของสรรพสิ่งทั้งหลายทั้งปวงเข้าด้วยกัน ชาวสัมพันธ์กับผืนดินหรือพระแม่ธรณี ชาวสัมพันธ์กับแผ่นดินฟ้าและจักรวาล... ชาวจึงไม่ใช่เรื่องโดด ๆ แต่สัมพันธ์ร้อยกับธรรมชาติทั้งหมด ธรรมชาติคือแม่ของสรรพชีวิต แม้มีความศักดิ์สิทธิ์ อะไรที่ศักดิ์สิทธิ์จึงเรียกว่าแม่ มีคำเรียกธรรมชาติว่าพระแม่ธรรมชาติ (Mother Nature) ดินว่าพระแม่ธรณี น้ำว่าพระแม่คงคา และข้าวว่าพระแม่โพสพ สัตว์เพราะเป็นสัตว์จึงสัมพันธ์ความศักดิ์สิทธิ์ไม่ได้ แต่มนุษย์เพราะเป็นมนุษย์จึงสัมพันธ์ความศักดิ์สิทธิ์ได้ ซึ่งเมื่อสัมพันธ์แล้วทำให้เกิดความสมบูรณ์ในความเป็นมนุษย์... ชีวิตของคนเราที่เป็นไปได้นี้ เพราะคนอื่นและสิ่งอื่นเกื้อกูลเรา ความรู้สึกสัมพันธ์กับสรรพสิ่งจะทำให้เรามีความกตัญญูในหัวใจ ความกตัญญูในหัวใจทำให้ชีวิตดงงาม เจริญ เป็นประโยชน์ต่อโลก และมีความสุขเป็นนิรันดร์ และนี่คือวิถีชีวิตของชาวกะเหรี่ยง ซึ่งจากผลการศึกษานี้สอดคล้องกับงานการศึกษาของ มาร์แชล (Marshall, 1997) ที่ได้ศึกษาเรื่องชาวกะเหรี่ยงในประเทศพม่า: กรณีศึกษาทางมานุษยวิทยาและชาติพันธุ์วิทยา (The Karen People of Burma : A study in anthropology and Ethnology) ซึ่งจากผลการศึกษาพบว่า แม้ชาวกะเหรี่ยงจะหันมานับถือศาสนาคริสต์หรือ ศาสนาพุทธแล้ว ชาวกะเหรี่ยงก็ยังคงนับถือศาสนาตามความเชื่อดั้งเดิมของตนอยู่นั้นคือ การนับถือผี ซึ่งผีมักจะอาศัยอยู่ตามธรรมชาติอย่างเช่น ภูเขา แม่น้ำ ต้นไม้ ฯลฯ และชาวกะเหรี่ยงให้ความเคารพนับถือผีมากเพราะเชื่อว่าผีสามารถช่วยเหลือและให้ความคุ้มครองตนเองได้

แม้ว่าในบางสังคมจะมองว่าการกระทำของชาวกะเหรี่ยงในการนับถือผีเป็นเรื่องงมงายไร้สาระ แต่สำหรับชาวกะเหรี่ยงแล้วพวกเขาเชื่อว่าสิ่งเหนือธรรมชาติเป็นสิ่งที่อยู่จริงและสถิตอยู่ในธรรมชาติที่อยู่แวดล้อมรอบตัว พวกเขา ความคิดนี้ได้รับการยอมรับจากฮักสลีย์ แอลดัส (2556, น. 3-4) ว่า "ภาวะเหนือโลกวัตถุหรือทิพย์ภาวะเป็นสิ่งที่อยู่จริงและพระผู้เป็นเจ้าคือแก่นสารสำหรับโลก เป็นต้นกำเนิดและเป็นต้นแบบของสรรพสิ่ง จึงเรียกได้ว่าพระผู้เป็นเจ้ามีความเชื่อมโยงกับจิตวิญญาณของสรรพชีวิตอย่างใกล้ชิด" จากคำกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าพระผู้เป็นเจ้าดำรงอยู่ในทุกสรรพสิ่งรอบตัวเราตลอดเวลา ถึงแม้ว่าเราไม่สามารถมองเห็นได้ด้วยสายตา แต่สามารถรับรู้และเข้าใจถึงแก่นสารอันประณีตนั้นได้ และนี่คือระบบ

คิดในความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งเหนือธรรมชาติของชาวกะเหรี่ยง ที่ถึงแม้พวกเขาจะไม่บอกออกมาโดยตรงแต่ด้วยวิธีการปฏิบัติในทางพิธีกรรมเป็นสิ่งแสดงถึงความหมายได้มากกว่าคำพูดใด ๆ

อย่างไรก็ตาม จากประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวปรากฏสิ่งเหนือธรรมชาติมากมายที่ชาวกะเหรี่ยงให้ความเคารพนับถือ โดยหลัก ๆ แล้วคือ พิธิโย ซึ่งระวี รุกขจือ และ โฟโตกู และสิ่งที่สังเกตได้จากการประกอบพิธีกรรมในเรื่องของข้าวนั้นชาวกะเหรี่ยงจะให้ความสำคัญต่อพิธิโยสูงสุด ทั้ง ๆ ที่ในสมัยก่อนสิ่งเหนือธรรมชาติที่ชาวกะเหรี่ยงให้ความเคารพนับถือเป็นลำดับคือ ซึ่งระวีหรือเทพเจ้าผู้คุ้มครองแผ่นดิน แต่เมื่อการเพาะปลูกมีบทบาทกับวิถีชีวิต ทำให้การนับถือเกิดการเปลี่ยนแปลง โดย Mircea Eliade (1972, p. 261) ได้กล่าวไว้ว่า “เทพธิดาแห่งการเกษตรได้ยึดครองสถานที่ดั้งเดิมของเทพธิดาแห่งดินนา แต่การแทนที่นี้ไม่ได้เกี่ยวข้องกับการยกเลิกพิธีกรรมที่มีต่อเทพธิดาแห่งดินทั้งหมด การแทนที่นี้เกิดจากเทพธิดาใหม่มีคุณลักษณะที่ชัดเจนและตอบสนองความต้องการของกลุ่มชนได้มากกว่า มีพลังขับเคลื่อนในโครงสร้างทางศาสนาของพวกเขามากกว่า” เพราะฉะนั้นในยุคหลัง ๆ มาเทพธิดาแห่งการเกษตรหรือพิธิโยจึงมีบทบาทสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมเกษตรกรรม เพราะข้าวคือชีวิตของชาวกะเหรี่ยง ชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่าพิธิโยคือเทพเจ้าผู้ดูแลข้าว ข้าวจะได้ผลผลิตดีหรือไม่ดีขึ้นอยู่กับพิธิโยช่วยเหลือ ดังนั้นในการประกอบพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวดังที่กล่าวมาแล้ว จึงเห็นได้ชัดว่าการบูชาเซนสรวงต่อพิธิโยอยู่ในทุก ๆ พิธีกรรม และถึงแม้ในบางครั้งจะไม่ได้เป็นการเซนสรวงบูชาต่อพิธิโยโดยตรงแต่ในทุก ๆ พิธีกรรมก็ต้องมีข้าวเป็นองค์ประกอบสำคัญ ซึ่งข้าวนี้ชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่าเป็นตัวแทนของพิธิโยและผลผลิตที่พิธิโยให้การดูแลจึงมีความสำคัญ ข้าวจึงถือเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์อย่างหนึ่งที่ชาวกะเหรี่ยงมักจะนำไปใช้เป็นเครื่องเซนสรวงบูชาต่อเทพเจ้าเพื่อขอความอุดมสมบูรณ์ ในเรื่องของ การบูชาเทพเจ้าองค์นี้ในวัฒนธรรมชนเผ่าอื่น ๆ ก็มีเช่นเดียวกัน สอดคล้องกับที่ ประจักษ์ สายแสง (ม.ป.ป.) ได้กล่าวไว้ว่า ในวัฒนธรรมของชนเผ่าในกลุ่มอื่น ๆ ก็มีการนับถือเทพเจ้าผู้ดูแลข้าวเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในดินแดนทางแถบเอเชียนี้ ดังนั้นการบูชาธรรมชาติของชาวกะเหรี่ยงจึงไม่ใช่เรื่องไร้แก่นสารอีกต่อไป การบูชาธรรมชาติมีความเป็นสากล เนื่องจากมีใช้เพียงแค่ชาวกะเหรี่ยงที่บูชาธรรมชาติเท่านั้น แต่ในกลุ่มชนอื่น ๆ ก็ยังมีการบูชาธรรมชาติเช่นเดียวกัน อย่างเช่น ลัทธิขงจื้อ ลัทธิชินโต (ประจักษ์ สายแสง, ม.ป.ป.) หรือชาวจ้วง (หลัง ชูว ตง, 2540) ที่เห็นความสำคัญและเห็นความเป็นจริงของธรรมชาติที่ดำรงอยู่ในเช่นกัน

2.2 สื่อสัญลักษณ์ในประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวของชาวกะเหรี่ยง

จากผลการศึกษาในเรื่องสื่อสัญลักษณ์ในประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวของชาวกะเหรี่ยง จะเห็นได้ว่าพิธีกรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏในการเพาะปลูกล้วนเป็นอุปสัญลักษณ์ที่มีความเชื่อมโยงกับเทพปรกรณ์หรือสิ่งเหนือธรรมชาติ อย่างเช่น

การบูชาขี้หมู ในประเพณีการเพาะปลูกของชาวกะเหรี่ยงจะเห็นได้ว่ากะเหรี่ยงในบางกลุ่มจะมีการเช่นสรวงบูชาต่อสิ่งเหนือธรรมชาติหรือเทพเจ้าด้วยการบูชาขี้หมู ในสมัยโบราณสัตว์ที่ชาวกะเหรี่ยงนำมาบูชาขี้หมูมักจะเป็นสัตว์ป่า เช่น อ้น ปลา ฯลฯ แต่ในปัจจุบันการใช้สัตว์ป่าในการบูชาขี้หมูนั้นมีน้อยลง ชาวกะเหรี่ยงบางกลุ่มหันมาใช้ไก่ หมู หรือควายในการบูชาขี้หมูแทน ทั้งนี้ ประจักษ์ สายแสง (ม.ป.ป.) สันนิษฐานว่า การบูชาขี้หมูด้วยหมูหรือไก่นั้นอาจได้รับอิทธิพลมาจากจีน เพราะคนจีนนิยมนำหมูหรือไก่มาบูชาขี้หมูเพื่อความอุดมสมบูรณ์ ในวัฒนธรรมของชนเผ่าอื่น ๆ การบูชาขี้หมูถือเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปในสังคมชนเผ่าที่ทำการเกษตรและมีธรรมเนียมปฏิบัติที่มีมาช้านานแล้ว Mircea Eliade (1972, p. 363) อ้างคำกล่าวของนักวิชาการ ชาวสวีเดนว่า “การบูชาขี้หมูของมนุษย์มีประโยชน์ต่อการเก็บเกี่ยวและการบูชาขี้หมูมีรากฐานมาจากอียิปต์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน Osirian rituals ที่ชาวอียิปต์เชื่อว่าการงอกของเมล็ดพันธุ์เป็นสัญลักษณ์การเกิดใหม่ของ Osiris และการบูชาขี้หมูก็เป็นพิธีปฏิบัติเพื่อความอุดมสมบูรณ์” ดังนั้นพิธีบูชาขี้หมูของชาวกะเหรี่ยงจึงมิใช่การกระทำที่แสดงถึงความป่าเถื่อนและมีใช้การปฏิบัติอันหาสาระไม่ได้ แต่พิธีกรรมที่ชาวกะเหรี่ยงกระทำก็เพื่อผลประโยชน์ในเรื่องของความอุดมสมบูรณ์นั่นเอง

ในประเพณีการเพาะปลูกของชาวกะเหรี่ยง การเผาไร่ก็ดูเหมือนเป็นขั้นตอนปกติของการทำไร่ข้าวที่ต้องเผาไร่เพื่อเตรียมพื้นที่สำหรับการเพาะปลูก แต่ถ้าจะสังเกตให้ดี ขั้นตอนนี้จะเป็นขั้นตอนที่ชาวกะเหรี่ยงให้ความสำคัญมากเป็นพิเศษ เพราะผลผลิตข้าวที่จะได้มามากน้อยเท่าใดนั้นขึ้นอยู่กับการเผาไร่เป็นสำคัญ กล่าวคือ การเผาไร่ต้องเผาจนกว่ารากของพืชได้ตายลงไป ถ้าการเผาไร่สมบูรณ์ พวงวัชพืชหรือพืชต่าง ๆ ก็จะขึ้นใหม่ได้ช้าและไม่มาแย่งอาหารต้นข้าวในการเจริญเติบโต อีกทั้งชาวกะเหรี่ยงยังเชื่อว่าขี้เถ้าที่เกิดจากการเผาจะเป็นปุ๋ยชั้นดีสำหรับต้นข้าวของพวกเขา ดังนั้น ความตายและความอุดมสมบูรณ์จึงมีสิ่งที่มีความสัมพันธ์กัน ซึ่งตรงนี้ ประจักษ์ สายแสง (ม.ป.ป.) ให้ข้อสังเกตว่า การเผาไร่ถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์แห่งการตายเพื่อการก่อกำเนิดใหม่ ความตายคือการพินาศ และในพิธีนี้จะต้องมีการเช่นสรวงบูชาเหมือนดังเช่นใน Osirian rituals แต่ครั้งนี้เป็นการบูชาขี้หมูด้วยพืชเพื่อความอุดมสมบูรณ์เท่านั้น และนอกจากนี้ขี้เถ้ายังมีความสำคัญในการปิดป่าเสนียด

จัญไรหรือสิ่งชั่วร้ายต่าง ๆ ทั้งปวงได้ด้วย แต่อย่างไรก็ตามนี่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของความสำคัญเท่านั้น เพราะในความเป็นจริงแก่นสารของการเผาไร่มีมากกว่านั้น นั่นคือการเผาไร่ของชาวอะเทรียงคือพิธีกรรมแห่งการฟื้นคืนโลกและเป็นจุดเริ่มต้นของ ปีใหม่ และในวัฒนธรรมของชนเผ่าอื่น ๆ ก็มีพิธีกรรมเช่นเดียวกันนี้เหมือนกัน เช่นที่ Mircea Eliade (1972, p. 311) ที่ได้กล่าวไว้ว่า การเผาต้นไม้ในการเพาะปลูกถือเป็นพิธีกรรมแห่งการฟื้นคืนโลกและเป็นจุดเริ่มต้นของปีใหม่ โดยยกตัวอย่างจากประเทศอินเดียในสมัยโบราณ ต้นไม้จะถูกเผาในปีใหม่และหลังจากพิธีเผาจะมีการเฉลิมฉลองกันอย่างยิ่งใหญ่ ซึ่งถ้าจากต้นไม้ที่ถูกเผาจะเป็นปุ๋ยชั้นดีที่จะช่วยให้พืชพันธุ์เจริญงอกงามและได้ผลผลิตดี อีกทั้งข้า้ก็ยังยังสามารถช่วยจัดสิ่งชั่วร้ายและภูติปิศาจได้ ส่วนในยุโรปพวกเขาเชื่อว่าข้า้ถ้าหรือถ่านที่เหลือจากการเผาต้นไม้ ในช่วงคริสต์มาสหรือปีใหม่จะช่วยให้ช่วยปรับปรุงดินและเพิ่มผลผลิตได้เช่นกัน พิธีกรรมเหล่านี้ล้วนเป็นสัญลักษณ์ของการฟื้นคืนชีวิตของพืชหรือการงอกใหม่ของพืชและเป็นสัญลักษณ์แห่งการฟื้นคืนปีหรือการเริ่มต้นปีใหม่เพราะการเผาไร่ทำให้คนจำได้ว่าปีใหม่เริ่มต้นขึ้นแล้ว

การหยอดข้าว ในการหยอดข้าวของชาวอะเทรียง ผู้หญิงมีหน้าที่ในการหยอดข้าวเพราะชาวอะเทรียงเชื่อว่าผู้หญิงเป็นตัวแทนของความอุดมสมบูรณ์ เมื่อผู้หญิงเป็นผู้หยอดข้าวชาวอะเทรียงเชื่อว่าข้าวจะเจริญงอกงามและได้ผลผลิตดี ความคิดนี้สอดคล้องและเชื่อมโยงกับความคิดของ Mircea Eliade (1972, p. 257–258) ที่เขาได้กล่าวไว้ในหนังสือเรื่อง *Patterns in Comparative Religion* ที่ว่า “การเกษตรถูกค้นพบโดยผู้หญิง ผู้หญิงจะมีความใกล้ชิดกับปรากฏการณ์ทางธรรมชาติ เธอถูกเชื่อมโยงกับศูนย์กลางของความอุดมสมบูรณ์ของจักรวาลอื่น ๆ เช่น โลกและพระจันทร์ ผู้หญิงกลายเป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการกระจายความอุดมสมบูรณ์อย่างในนิโคบาร์ พวกเขามีความเชื่อว่าการเก็บเกี่ยวจะได้ผลผลิตดีถ้าเมล็ดพันธุ์ถูกหว่านโดยผู้หญิงที่ตั้งครรภ์ ในตอนใต้ของอิตาลีก็คิดเช่นเดียวกันว่าถ้าการเพาะปลูกกระทำโดยหญิงตั้งครรภ์จะประสบความสำเร็จและได้ผลดี ไนบอร์เนียก็มีความคิดว่าผู้หญิงเป็นส่วนสำคัญในพิธีกรรมการเพาะปลูกชาว Orinoco Indians มอบงานหว่านเมล็ดข้าวโพดและการเพาะปลูกให้กับผู้หญิงที่ Nias มีความเชื่อว่าต้นปาล์มที่ปลูกโดยผู้หญิงจะเจริญงอกงามได้มากกว่าผู้ชายปลูก และในอเมริกาใต้ชนเผ่า Jibaros เชื่อว่าผู้หญิงเป็นคนพิเศษ เป็นผู้ที่มีอิทธิพลกลับต่อการเจริญเติบโตของพืชที่ปลูก” ดังนั้น ในสังคมของชาวอะเทรียงการที่ผู้หญิงเป็นผู้หยอดข้าวจึงไม่ใช่เป็นเพียงภาระหน้าที่ที่ถูกลมอบหมายจากครอบครัวเท่านั้น แต่หน้าที่นี้เป็นภาระ

อันยิ่งใหญ่ที่มีประวัติความเป็นมาที่ล้วนเชื่อมโยงกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยจะเห็นได้จากในกลุ่มชนต่าง ๆ ดังที่กล่าวมาจะมีระบบคิดระบบเชื่อที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ในการทำป็อดิเบาะหรือการปลุกข้าว 9 กอ เมื่อชาวกะเหรี่ยงทำป็อดิเบาะเสร็จแล้ว ชาวกะเหรี่ยงจะนำไม้ที่ปลายห่อด้วยข้าวเชื้อไปปักไว้ตรงกลางของพื้นที่ที่ทำป็อดิเบาะ ไม้ดังกล่าวไม่ได้เป็นเพียงสัญลักษณ์ในการบอกกล่าวถึงการจับจองพื้นที่เท่านั้น แต่ไม้ก็ยังเป็นสัญลักษณ์หนึ่งที่เชื่อมโยงกับสิ่งเหนือธรรมชาติและมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง กล่าวคือ ชาวกะเหรี่ยงทำป็อดิเบาะเพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยของพิณูโยหรือเทพผู้คุ้มครองดูแลต้นข้าว ไม้ที่ปักไว้ตรงกลางของป็อดิเบาะชาวกะเหรี่ยงเชื่อว่าจะสามารถเชื่อมโยงถึงพิณูโยเพื่อบอกกล่าวให้พิณูโยได้รับรู้และลงมาช่วยดูแลข้าวของชาวกะเหรี่ยงในกลุ่มชนอื่น ๆ สัญลักษณ์เช่นนี้มีปรากฏอยู่อย่างแพร่หลาย โดย Mircea Eliade (1972, p. 299) ได้ให้ความเห็นที่สอดคล้องและสนับสนุนความเชื่อดังกล่าวของชาวกะเหรี่ยงว่า “เสาคู่ศักดิ์สิทธิ์หรือต้นไม้เป็นสัญลักษณ์ของเสาจักรวาลซึ่งอยู่ตรงกลางของจักรวาลที่คอยสนับสนุนโลก” ชาวแซกซอนเรียกเสาจักรวาลของเขาวว่า “Iminsul” ซึ่งเชื่อกันว่าเป็นเสาที่เชื่อมต่อระหว่างโลกกับสวรรค์ หรือชาวอินเดียก็มีเสาหรือต้นไม้แห่งชีวิตที่แสดงถึงความเชื่อในเรื่องของแกนจักรวาล และปฐม หงษ์สุวรรณ (2550) ก็ได้ที่กล่าวถึงเสาฟ้าของคนไทที่มีบทบาทเป็นแกนกลางของจักรวาลที่เชื่อมต่อระหว่างท้องฟ้ากับพื้นดิน อันเป็น การทำให้สิ่งมีชีวิตได้ถือกำเนิดขึ้นมาและนำมาซึ่งความอุดมสมบูรณ์บนพื้นโลก ดังนั้น ในความเชื่อของชาวกะเหรี่ยงหรือในหลาย ๆ กลุ่มชน การติดต่อกับสวรรค์จึงเป็นเรื่องใกล้ตัวที่สามารถกระทำโดยแสดงออกผ่านทางสัญลักษณ์ของเสาจักรวาลนี้ได้

อย่างไรก็ตาม จากผลการศึกษาในเรื่องของสื่อสัญลักษณ์ในประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวของชาวกะเหรี่ยงเป็นที่น่าสนใจได้อีกอย่างหนึ่งว่า เครื่องเช่นสรวงบูชาต่อสิ่งเหนือธรรมชาติในประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวนั้นจะมี “ข้าว” อยู่ในทุก ๆ พิธีกรรม สิ่งหนึ่งสะท้อนให้เห็นว่าชาวกะเหรี่ยงให้ความสำคัญกับข้าวเป็นที่สุด อาจเป็นเพราะข้าวจำเป็นอย่างยิ่งต่อการบริโภค และในขณะเดียวกัน “ข้าว” ก็มีฐานะอันศักดิ์สิทธิ์และมีลักษณะอันเป็นทิพย์ที่ชาวกะเหรี่ยงให้ความสำคัญและเคารพบูชา เพราะชาวกะเหรี่ยงถือว่าข้าวคือตัวแทนของพิณูโย และเป็นสิ่งที่พิณูโยให้การปกป้องดูแล ดังนั้นข้าวจึงมีความศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวกะเหรี่ยงมักจะนำมาใช้ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ อยู่เสมอ

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยการสนับสนุนและได้รับความช่วยเหลือคณาจารย์จาก สาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้พบว่าประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าวของชาวกะเหรี่ยงนั้น เป็นประเพณีและพิธีกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มชนที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างกะเหรี่ยง ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติได้เป็นอย่างดี กลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง ยังคงดำรงวิถีวัฒนธรรมการเพาะปลูกแบบดั้งเดิมของตนอยู่เป็นส่วนใหญ่ และยังคงยึดมั่นและปฏิบัติตามพิธีกรรมการเพาะปลูกที่ถูกสืบทอดมา เพื่อดำรงไว้ซึ่งความสัมพันธ์อันดีงามระหว่าง กะเหรี่ยง ธรรมชาติ และสิ่งเหนือธรรมชาติ แต่ในปัจจุบันความเจริญต่าง ๆ เริ่มเข้ามาสู่หมู่บ้าน ของ ชาวกะเหรี่ยง และอาจมีผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในขนาดระหว่างกะเหรี่ยงกับสิ่งเหนือ ธรรมชาตินี้ได้ถ้าคนในสังคมไม่สืบสานประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ เหล่านี้เอาไว้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

จากในปัจจุบันที่ความเจริญต่าง ๆ เริ่มหลั่งไหลเข้ามาสู่สังคมของกลุ่มชนชาวกะเหรี่ยง ความเจริญเหล่านั้นอาจนำมาซึ่งผลกระทบต่อประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว และความสัมพันธ์ระหว่างกะเหรี่ยงกับสิ่งเหนือธรรมชาติได้ ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกะเหรี่ยงกับ สิ่งเหนือธรรมชาติเป็นความสัมพันธ์ที่ทำให้คนในกลุ่มชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในธรรมชาติได้ อย่างกลมกลืนและมีความสุข ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปผู้สนใจอาจศึกษาเกี่ยวกับ แนวทาง การดำรงอยู่ของประเพณีและพิธีกรรมเกี่ยวกับข้าว หรือแนวทางการดำรงอยู่ของความสัมพันธ์ ระหว่างกะเหรี่ยงกับสิ่งเหนือธรรมชาติ เนื่องจากแนวทางการดำรงอยู่นี้อาจเป็นตัวอย่างให้กับ กลุ่มชนคนไทยสามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันเพื่อก่อให้เกิดความสุขสงบในชีวิต ของตนเองและสังคมได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (2555). **กะเหรี่ยง**. กรุงเทพฯ: สำนักงานกิจการโรมพิมพ์ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก.
- กรรณก สนิทการ. (2561). การศึกษาคุณลักษณ์ของสื่อประเพณีการจงพาราและการนำไปใช้ในการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัดแม่ฮ่องสอน. **วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา**, 6(1), 123-143. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/Humanties-up/article/view/196657/136700>
- กิ่งแก้ว อัดถาวร. (2552 ก). การศึกษาคติชนคติใน 3 มิติ. ใน **เอกสารประกอบการบรรยายในงาน นครศรีวิชัย: การตื่นตัวสำนึกแห่งความลึกซึ้งทางจิตและทางเทพปกรณัมด้วยวิธีการค้นคว้าด้วยปัญญาวิเคราะห์** (หน้า 13-15). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- _____. (2552 ข). พิธีกรรมคือการเชื่อมโยง. **วารสารมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร**. 6 (เดือนมกราคม-เมษายน), 1-10.
- กุลวดี บุญภินนท์. (2536). วิถีชีวิตกะเหรี่ยง: วิถีแห่งความผูกพันกับธรรมชาติ กรณศึกษา: หมู่บ้านสะเม่งพ่องและกองม่องทะ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี. **วารสารนิเวศวิทยา**. 20(3), 43-56.
- โกวิท แก้วสุวรรณ. (2543). ทุ่งู๋เหมยเปี้ย : กิจกรรมจารีตประเพณีของกะเหรี่ยงไป ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี. **วารสารมหาวิทยาลัยศิลปากร**. 19-20(1), 133-163.
- ปฐม หงษ์สุวรรณ. (2550). **กาลครั้งหนึ่ง: ว่าด้วยตำนานกับวัฒนธรรม** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: แอคทีฟ พรินท์.
- ประคอง นิมมานเหมินท์, ยรราย จิระนคร, ดิราพร ณ ถลาง และสุกัญญา สุขฉายา. (2560). **คติชนคนไทยในวัฒนธรรมข้าว**. กรุงเทพฯ: สถาบันไทยศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประจักษ์ สายแสง. (ม.ป.ป.). **คติชนอาเซียน**. พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ประเวศ วะสี. (2557). **ขวัญข้าว ขวัญเรา**. กรุงเทพฯ: มูลนิธิข้าวไทย.
- ปิ่นแก้ว เหลืองอร่ามศรี. (2539). **ภูมิปัญญานิเวศวิทยาชนพื้นเมือง: ศึกษากรณีชุมชนกะเหรี่ยงในป่าทุ่งใหญ่นเรศวร**. นนทบุรี: โลกดูเลยภาพ.
- _____. (2536). พุทธ-ศีล-ธรรมชาติ และมนุษย์: จักรวาลวิทยาของคนกะเหรี่ยงในทุ่งใหญ่. **เมืองโบราณ**. 19(4): 21-30.

สมชาย ศรีสุข. (2556). **ประเพณีพิธีกรรม 12 เดือน**. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.

สุภัทรดิศ ดิศกุล, ม.ร.ว. (2547). **ศาสนาพราหมณ์ในอาณาจักรขอม**. กรุงเทพฯ: มติชน.

เอื้อมพร จรนามล. (2556). โลกทัศน์ที่ปรากฏในนิทานพื้นบ้านไทลื้อ อำเภอเชียงคำ จังหวัด

พะเยา. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา**, 1(3), 28–

38. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/Humanties-up/article/view/42720>

แอลดัส ฮักส์ลีย์. (2556). **ปรัชญาอมตะ**. (กิ่งแก้ว อัดถากร, ผู้แปล). นนทบุรี: อมรินทร์บุ๊คเซ็น

เตอร์. (ต้นฉบับภาษาอังกฤษ พิมพ์ ค.ศ. 1945).

Eliade, Mircea. (1972). **Patterns in Comparative Religion**. (8th ed.). United States of

America: The World Publishing Company.

Marshall, H. I. (1997). **The Karen People of Burma: A Study in Anthropology and**

Ethnology. Thailand: White Lotus.